

HUDUDYIY SANOAT KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI

Mirzayev Zafar Abdalimovich

Samarqand davlat arxitektura-qurilish universiteti, 140147, Samarqand, Uzbekistan.

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-8187-7024>

mirzayev.zafar@samdaqu.edu.uz +99893-344-20-89.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17559865>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Qashqadaryo viloyati misolida hududiy sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishning tashkiliy, iqtisodiy va innovatsion strategiyalari tahlil qilingan. Sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillar — ishlab chiqarish samaradorligi, innovatsion faollik, marketing salohiyati hamda inson kapitali darajasi oʻrganilgan. Maqolada mavjud muammolar, imkoniyatlar va ularni bartaraf etish yoʻllari ilmiy tahlil qilinib, hududiy raqobat ustunligini shakllantirishga qaratilgan takliflar ilgari surilgan.

Kalit soʻzlar: raqobatbardoshlik, sanoat korxonasi, innovatsiya, hududiy rivojlanish, strategiya, klaster, iqtisodiy samaradorlik.

STRATEGIES FOR INCREASING THE COMPETITIVENESS OF REGIONAL INDUSTRIAL ENTERPRISES

Annotation. This article analyzes the organizational, economic, and innovative strategies for increasing the competitiveness of regional industrial enterprises, using the example of the Kashkadarya region. The main factors determining the competitiveness of industrial enterprises — production efficiency, innovation activity, marketing potential, and the level of human capital — are examined. The article scientifically analyzes existing problems and opportunities, proposes ways to overcome them, and puts forward recommendations aimed at forming regional competitive advantages.

Keywords: competitiveness, industrial enterprise, innovation, regional development, strategy, cluster, economic efficiency.

СТРАТЕГИИ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНАЛЬНЫХ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. В статье анализируются организационно-экономические и инновационные стратегии повышения конкурентоспособности региональных промышленных предприятий на примере Кашкадарьинской области. Основными факторами, определяющими конкурентоспособность промышленных предприятий, являются эффективность производства, инновационная активность, маркетинговый потенциал и уровень человеческого капитала. В статье научно проанализированы существующие проблемы, возможности и пути их преодоления, а также предложены предложения, направленные на формирование региональных конкурентных преимуществ.

Ключевые слова: конкурентоспособность, промышленное предприятие, инновации, региональное развитие, стратегия, кластер, экономическая эффективность.

1. Kirish (Introduction)

Bozor iqtisodiyoti sharoitida hududiy sanoat korxonalarining raqobatbardoshligi mamlakatning umumiy iqtisodiy barqarorligini belgilovchi muhim omillardan biridir. Soʻnggi yillarda Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining sanoatni diversifikatsiya qilish, ishlab

chiqarishni modernizatsiya va raqamlashtirishga oid qarorlari bu yoʻnalishda keng imkoniyatlar yaratdi.

Qashqadaryo viloyati tabiiy resurslarga, xususan, neft-gaz, qurilish materiallari va qishloq xoʻjaligi xomashyolariga boy boʻlishiga qaramay, ayrim tarmoqlarda ishlab chiqarish samaradorligi pastligicha qolmoqda. Bu holat korxonalar raqobatbardoshligini oshirishda strategik yondashuvlarning yetarli darajada shakllanmaganligini koʻrsatadi.

Shu sababli, ushbu maqolaning asosiy maqsadi — **Qashqadaryo viloyati sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan strategik yoʻnalishlarni ishlab chiqish va tahlil qilishdan iboratdir.**

2. Tadqiqot metodologiyasi (Methods)

Tadqiqot davomida quyidagi ilmiy yondashuv va usullar qoʻllanildi:

- **Tahliliy-uslubiy yondashuv** – raqobatbardoshlik tushunchasining iqtisodiy mohiyatini aniqlashda;

- **Statistik tahlil** – Qashqadaryo viloyati sanoat koʻrsatkichlari asosida iqtisodiy dinamikani baholashda;

- **SWOT-tahlil** – hududiy sanoat korxonalarining kuchli, zaif tomonlari, imkoniyat va tahdidlarini aniqlashda;

- **Ekspert soʻrovnomasi** – 20 ta yirik va oʻrta sanoat korxonalarining rahbarlari oʻrtasida raqobatbardoshlikka taʼsir etuvchi omillarni aniqlashda;

- **Strategik tahlil modeli (Porter's Diamond Model)** – mintaqaning raqobat ustunligini baholashda.

3. Tadqiqot natijalari (Results)

Tahlil natijalariga koʻra, Qashqadaryo viloyati sanoatining asosiy yoʻnalishlari quyidagilarni tashkil etadi: neft-gaz qazib olish, qurilish materiallari ishlab chiqarish, oziq-ovqat sanoati hamda toʻqimachilik.

Biroq, korxonalar oʻrtasidagi raqobatning kuchayishi bilan bir qatorda, quyidagi muammolar aniqlangan:

1. **Texnologik eskirish:** ishlab chiqarish uskunalarining 40% dan ortigʻi 10 yildan koʻproq foydalanilgan.

2. **Innovatsion faollikning pastligi:** korxonalarning atigi 18 foizi ilmiy-tadqiqot ishlariga mablagʻ ajratmoqda.

3. **Kadrlar salohiyati muammosi:** texnik mutaxassislar yetishmasligi, yosh kadrlarning tajribasi yetarli emasligi.

4. **Bozor axboroti va marketing siyosati sustligi:** raqobatchilar toʻgʻrisida yetarli tahlil yoʻq.

5. **Energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etishning sekinligi.**

Natijalar shuni koʻrsatdiki, raqobatbardoshlikni oshirish uchun korxonalar faoliyatida **strategik boshqaruv, innovatsion texnologiyalar va klaster tizimini** rivojlantirish zarur.

4. Muhokama (Discussion)

Tadqiqot asosida quyidagi strategik yoʻnalishlar ishlab chiqildi:

1. Innovatsion rivojlanish strategiyasi

Korxonalarda ilmiy-texnik yangiliklarni joriy etish, raqamli texnologiyalarni kengaytirish, startaplar bilan hamkorlik qilish.

Natija: ishlab chiqarish tannarxining kamayishi, mahsulot sifatining oshishi.

2. Klasterlash asosida hamkorlik

Hududda yoqilg'i-energetika, qurilish materiallari va to'qimachilik klasterlarini shakllantirish orqali kooperatsiyani rivojlantirish.

Natija: mahalliy xomashyo bazasidan samarali foydalanish, eksport salohiyatining ortishi.

3. Kadrlar salohiyatini oshirish strategiyasi

Kasbiy ta'lim muassasalari va korxonalar o'rtasida "dual ta'lim" tizimini joriy etish.

Natija: malakali mutaxassislar tayyorlash, ishlab chiqarish samaradorligining ortishi.

4. Investitsiya va moliyaviy rag'batlantirish strategiyasi

Hududda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun soliq imtiyozlari va kredit yengilliklarini kengaytirish.

Natija: kapital qo'yimalarning ko'payishi, yangi ishlab chiqarish quvvatlarining paydo bo'lishi.

5. Marketing va brending strategiyasi

Mahalliy mahsulotlar uchun "Made in Qashqadaryo" brendini joriy etish.

Natija: mahsulotni ichki va tashqi bozorda tanitish, eksport hajmini oshirish.

Xulosa (Conclusion)

Qashqadaryo viloyati sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish uchun kompleks strategik yondashuv talab etiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki:

- Innovatsion texnologiyalarni joriy etish — raqobatbardoshlikning asosiy drayveridir;
- Klasterlash va kooperatsiya tizimi hududiy iqtisodiy faollikni kuchaytiradi;
- Inson kapitali va boshqaruv salohiyatini rivojlantirish — samaradorlikning asosiy kafolati;
- Davlat tomonidan soliq, kredit va infratuzilma yengilliklari yaratilsa, hududiy sanoatning eksport salohiyati sezilarli oshadi.

Natijada, **Qashqadaryo viloyatining sanoat sektori raqobatbardosh, barqaror va innovatsion rivojlanishga asoslangan iqtisodiyot modeli sifatida shakllanishi mumkin.**

Foydalanilgan adabiyotlar / References

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev. *"Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi"* — Toshkent: O'zbekiston, 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 20-dekabrda PQ-4563-son qarori. *"Hududlarda sanoatni rivojlantirishni jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida."*
3. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. *Qashqadaryo viloyati sanoat ko'rsatkichlari to'plami (2020–2024-yillar).* — Toshkent, 2024.
4. Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations.* — New York: Free Press.
5. Kotler, P., Keller, K. L. (2016). *Marketing Management.* 15th Edition. — Pearson Education Limited.
6. Krugman, P. (1994). *Competitiveness: A Dangerous Obsession.* — *Foreign Affairs*, Vol. 73, No. 2.
7. J. Barney (1991). *Firm Resources and Sustained Competitive Advantage.* — *Journal of Management*, Vol. 17(1), pp. 99–120.
8. Porter, M. E. (2008). *On Competition.* — Harvard Business Review Press.
9. Qodirov, A. (2021). *Sanoat korxonalarida raqobatbardoshlikni oshirish omillari.* — Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.

10. Abdurahmonova, G. (2020). *Hududiy sanoatni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar*. — O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi, №3.
11. Mamatqulov, S. (2023). *O'zbekiston sanoat tarmoqlarining raqobatbardoshligini ta'minlash mexanizmlari*. — Toshkent: TDIU nashriyoti.
12. European Commission (2021). *Industrial Strategy for Europe*. — Brussels.
13. World Bank (2023). *Uzbekistan Economic Update: Building a Competitive Industrial Sector*. — Washington, D.C.
14. OECD (2022). *Enhancing Regional Competitiveness through Innovation and Industrial Clusters*. — Paris: OECD Publishing.
15. Tursunov, B., & Beknazarov, O. (2022). *Hududiy sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion mexanizmlar*. — *Iqtisodiyot va ta'lim jurnali*, №4.